1. פנינו ראשית ט"ו

אחר הדברים האלה היה דבר־יהוה
אל־אברם במחזה לאמר אל־תירא אברם אנכי מגן לך
שכרך הרבה מאד: ויאמר אברם אדני יהוה מה־תתן־לי
ואנכי הולך ערירי ובן־משק ביתי הוא דמשק אליעזר:
ויאמר אברם הן לי לא נתתה זרע והנה בן־ביתי יורש אתי:
והנה דבר־יהוה אליו לאמר לא יירשך זה כי־אם אשר
יצא ממעיך הוא יירשך: ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט־
נא השמימה וספר הכוכבים אם־תוכל לספר אתם ויאמר
לו כה יהיה זרעך: והאמן ביהוה ויחשבה לו צדקה:
ויאמר אליו אני יהוה אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת
לך את־הארץ הזאת לרשתה: ויאמר אדני יהוה במה
אדע כי אירשנה:

רמשק אליעזר טז

ויאמר לאברם ידע תדע
כי־גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע
מאות שנה: וגם את־הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי־
כן יצאו ברכש גדול: ואתה תבוא אל־אבתיך בשלום
תקבר בשיבה טובה: ודור רביעי ישובו הנה כי לא־שלם
עון האמרי עד־הנה:

ראשית יז

ויהי
אברם בן־תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל־אברם
ויאמר אליו אני אל־שדי התהלך לפני והיה תמים: ואתנה
בריתי ביני وביניך וארבה אותך במאד מאד: ויפל אברם
על־פניו וידבר אתו אלהים לאמר: אני הנה בריתי אתך
והיית לאב המון גוים: ולא־יקרא עוד את־שמך אברם
והיה שמך אברהם כי אב־המון גוים נתתיך: והפרתי אתך
במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו: והקמתי את־
בריתי ביני وביניך وبين זרעך אחריך לדרתם לברית עולם
להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך: ונתתי לך ולזרעך אחריך
את ארץ מגריך את כל־ארץ כנען לאחזת עולם והייתי
להם לאלהים: ויאמר אלהים אל־אברהם ואתה את־בריתי
תשמר אתה וזרעך אחריך לדרתם:

ראשית יח

וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח־האהל כחם
היום: וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא
וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: ויאמר אדני
אם־נא מצאתי חן בעיניך אל־נא תעבר מעל עבדך:

רמשק בנו אליעזר יח

ויקחו מעט־מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ:
ואקחה פת־לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כי־על־כן עברתם
על־עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת: וימהר אברהם
האהלה אל־שרה ויאמר משלשי סאים קמח סלת לושי ועשי עגות:
ואל־הבקר רץ אברהם ויקח בן־בקר רך וטוב ויתן אל־הנער
ויבהל לעשות אתו: ויקח חמאה וחלב ובן־הבקר אשר עשה
ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו:
ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל:
ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך
ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו:
ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל היות לשרה ארח כנשים:
ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה
ואדני זקן: ויאמר יהוה אל־אברהם למה זה צחקה שרה
לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי: הלדבר מיהוה נפלא
לזמן אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן:
ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה: ויאמר לא כי צחקת:

2. מעשה יוצרו ה' עליו

ב יהוה חננו לך קויינו היה זרעם
ג לבקרים אף־ישועתנו בעת צרה: מקול המון נדדו עמים
ד מרוממותך נפצו גוים: ואספו שללכם אסף החסיל כמשק
ה גבים שקק בו: נשגב יהוה כי שכן מרום מלא ציון משפט
ו וצדקה: והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת יראת
ז יהוה היא אוצרו: הן ארואלם צעקו חצה
ח מלאכי שלום מר יבכיון: נשמו מסלות שבת עבר ארח הפר
ט ברית מאס ערים לא חשב אנוש: אבל אמללה ארץ החפיר
י לבנון קמל היה השרון וערבה ונער בשן וכרמל: עתה
יא אקום יאמר יהוה עתה ארוממם עתה אנשא: תהרו חשש
יב תלדו קש רוחכם אש תאכלכם: והיו עמים משרפות שיד
יג קוצים כסוחים באש יצתו: שמעו רחוקים
יד אשר עשיתי ודעו קרובים גבורתי: פחדו בציון חטאים אחזה
טו רעדה חנפים מי יגור לנו אש אוכלה מי יגור לנו מוקדי
טז עולם: הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבצע מעשקות נער
יז כפיו מתמך בשחד אטם אזנו משמע דמים ועצם עיניו
יח מראות בדע: הוא מרומים ישכן מצדות סלעים משגבו
יט לחמו נתן מימיו נאמנים: מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה
כ ארץ מרחקים: לבך יהגה אימה איה סופר איה שקל איה
כא סופר את־המגדלים: את־עם נועז לא תראה עם עמקי שפה
כב משמוע נלעג לשון אין ביגה: חזה ציון קריית מועדנו עיניך
כג תראינה ירושלם נוה שאנן אהל בל־יצען בל־יסע יתדותיו
כד לנצח וכל־חבליו בל־ינתקו: כי אם־שם אדיר יהוה לנו
כה מקום־נהרים יארים רחבי ידים בל־תלך בו אני־שיט וצי
כו אדיר לא יעברנו: כי יהוה שפטנו יהוה מחוקקנו יהוה מלכנו
כז היא יושיענו:

3. מעשה ראשית יז

התחיל מדין הוא כנגד
בוראו, ואמר לו אמר הקדוש
ברוך הוא לך והכיתי את עמלק,
אם אנשים חטאו, הנשים מה
חטאו, והשף מה חטאו, והבקר
ושור וחמור מה חטאו. יצאת בת
קול ואמרה אל תהי צדיק הרבה
יותר מבוראך. ורבנן אמרי התחיל
מדין כנגד עגלה ערופה,

אמר ר' שמעון
בן לקיש אומר כל מי שנעשה
רחמן במקום אכזרי, סוף שנעשה
אכזרי במקום רחמן. ומנין
שנעשה אכזרי במקום רחמן,
שנאמר (ש"א כב יט) ואת נב עיר
הכהנים הכה לפי חרב, ולא תהא
נב כזרעו של עמלק

4. מעשה שמואל ט"ו

אמר ר' לוי
אמר ילפי שהיה אביהו אבינו אברהם
מתפחד ואומר תאמר אותן
אוכלוסין שהרגתי שהיה בהם
צדיק אחד וירא שמים אחד. משל
לאחד שהיה עובר לפני פרדסו
של מלך, ראה חבילה של קוצים
וירד וגטלה והציץ המלך וראה
אותו, התחיל משמן מפניו. אמר
לו מפני מה אתה משמן, כמה
פועלים היתיתי צריך שיקשו אותה
עכשו שקשתה אותה בא וטל שכר כך אמר הקדוש
ברוך הוא לאברהם אותן אוכלוסין שן הרגת קוצים בסוחים
היו הדא הוא דכתיב (ישעיה לג יב) והיו עמים משרפות סיד
קוצים בסוחים.

4. מעשה שמואל ט"ו וכו'

מפני האורדין וכו' : אור יחזקן ובמלכות הבנסת אורדין כהשבמת בית המדרש דקתני מפני האורדין ומפני במגל בית המדרש ורב דימי מנרדקא אמר יחד מהשבמת בית המדרש דקתני מפני האורדין והיד ומפני במגל בית המדרש "אמר רב יהודה אמר רב יצחק הבנסת אורדין מתקבלת פני שכינה דכתיב "ויאמר" (ת"ל) אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור ונו' ארד אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בי אין קבוץ עד שאבא אצלך ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב ויאמר "(ת"ל) אם נא מצאתי וגו' "

5. רמב"ן

אל רבא
אם מר ויאמנה המזל. ד"ה הוליטו מהללו של מזל מהללו אל רבתיב יהוה שב
לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה א"ל דכתיב יהוה שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו אמר ליה את אמרת מתחם ואנא אמינא מהכא ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו [וגו'] וכתיב יהוה פקד את שרה כאשר אמר וגו' כאשר אמר אברהם אל אבימלך

6. רמב"ן

עתיד להתמיד בן אברהם אין לו בן, אבל אברהם יש לו בן וכן שרי לא תלד אבל שרה תלד אני אברך אותה ונתה ממנה גוים מלכי עמים יהיו ממנה. ל"ש הוליטו מהללו מן הכוכבים וזהו לשון הכתוב מלכות

7. רש"י, ראשית ט"ו

ג) הן לי לא נתת זרע. ומה מבטחון בכל אמר תתן לי: (ה) ויוצא אתו החוצה. שבקשו הוליטו מהללו להוץ לרחוק הכוכבים. ולפי פרש לו לא מתלמנגיות שלך שרתית כמולות אמר לו לחמו נתן מימיו נאמנים: מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים: לבך יהגה אימה איה ספר איה שקל איה ספר את־המגדלים: את־עם נועז לא תראה עם עמקי שפה משמוע נלעג לשון אין ביגה: חזה ציון קריית מועדנו עיניך תראינה ירושלם נוה שאנן אהל בל־יצען בל־יסע יתדותיו לנצח וכל־חבליו בל־ינתקו: כי אם־שם אדיר יהוה לנו מקום־נהרים יארים רחבי ידים בל־תלך בו אני־שיט וצי אדיר לא יעברנו: כי יהוה שפטנו יהוה מחוקקנו יהוה מלכנו היא יושיענו:

8.

לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה א"ל דכתיב יהוה שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו אמר ליה את אמרת מתחם ואנא אמינא מהכא ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו [וגו'] וכתיב יהוה פקד את שרה כאשר אמר וגו' כאשר אמר אברהם אל אבימלך

9. רמב"ן

טוב למתפלל שחבירו ישלח בשאלה לה. והפירוש יהוה לרך לשאול דבר הייה, שהמתפלל למעשה לרך שחבירו ישלח בשאלה לה. ואעפ"כ התפלל עליו שירפא מעקרותו, מפני זה נענה תחילה. שרה, כמו שבאמת הלעגים דברו כך. ואעפ"כ התפלל עליו שירפא מעקרותו, מפני זה נענה תחילה.

10. מלבי"ם

הודיע לו שגם אם נראה איש או עם שהוא פילוסוף גדול וחקר לו נמוסים ישרים, והרגיל א"ע במדות טובות ע"פ עצת שכלו, והוא עושה משפט וצדקה הכל עפ"י עצת שכלו, בכ"ז לא יוכל לבטוח על האיש ההוא או העם ההוא, שבעת תסיתהו תאותו לעשות רע שתמיד יגבר שכלו על תאותה כי בהפך עת תבער בו אש תאותו אל אשת חן או הון רעהו בארן ראוה, אז גם שכלו ילך שולל לרצות ולאוות ולעשות כל רע, רק כח אחד נמצא בנפש האדם אשר בו נוכל לבטוח שלא נחטא, והיא מדת היראה השתולה בנפש, שממנה יסתעף סעיף אחד שהיא יראת אלהים, עת תמלא הנפש מיראת אלהים המשקיף על גמליו ונסתריו והצופה את כל מעשיו, אז גם מי שיגבר עליו יצרו יירא ויבוש מהמלך הגדול הרואה את כל מעשיו

11. מעשה יוצרו ה' עליו

אם יתחנן בעדכם, אז תבוא גאולתו
וגם נאולתכם — "יכי אם פנין אשא". אז תדעו, כי איוב נפרה מן המוצר האינוניסטי ונכנס למרחב הסיפסיולוגי עם הציבור והתכטרפות לוזלת, וכי החתבלות הופעה ונמקומה הופיעה ההתחברות

12. מעשה יוצרו ה' עליו

בכל אתה, איוב, בעשרך ובהשפעתך יכולת לחיות את ההליך שוב הארך יכנון בית־המקדש. ברם, אזן אטומה היתה ולא קלטה את הצעקה היהיסטורית של האומה. לא יצאת בסערת־מרחה נגד הסנבלטים, השומרונים ושאר שונאי־ישראל אשר רצו להחריב את הישוב ולכבות את זיק התקוה האחרון של עם זה. מה עשית בשעה שעולי הגולה קראו ממעמקי־סבל ויאמרו: "כשל כח הסבל והעפר הרבה ואנחנו לא נוכל לבנות לחומה"? ושבת בחיבוקי־ידים? לא השתתפת בסבלם של הלוחמים למען היהדות, ארץ ישראל

13. מעשה איוב, מעלת הראיה

מי שאור האמונה מתגלה עליו בטהרתו הוא אוהב את כל הבריות כולם בלא שום שיור כלל, וכל מעינו הוא בעליתם ותיקונם, והדרכים של תקונם נעשים מלאים מוסר וישר לפי רוב הופעת האמונה שבלבו.

לשלומן וטובתן. דאגת כל הימים, ורק למענן התפללו

14. מעשה יוצרו ה' עליו

כמהולה יש ד' מלקים פרטיים וכפי חלק הפסגה אין מכאן הוכחה לכך דכפי פסגה המקרא יהפכם אדני הם מלחמי מן בעיניך הוא שם חול ובמיים דפיי בחומש דלהגדול שבהם היה אומר כן אך במלך הדרפה דהיין שם זה קודם והתקבייה היה אומר כן לא בא ולא ר"ל לא מחלק הפסגה וגם למלך הדרפה ולא מחלה שלא כמדת המדיים מדם ב"ו:

15. מעשה איוב, מעלת הראיה

יב. לא פחות ממה שהאמונה האלהית מתלבשת בתארים רווי דמיון פראי, מצד המציאות הממשית הירודת ונגלמת כשהיא באה להכרתנו, הרי היא מתלבשת ב"כ בתארים של מדות כאלה; שהמורר החפשי מוצא בהם פגמים, והפגמים הללו בעצמם הם מעלים אותנו לחשוב גבוה גבוה, לכל שדרה מוסרית מוגבלה, כמו שתארי המציאות המגושמת מרימים אותנו ממעל לכל שלילה והגדרה.

יח. האמונה היא שהורה כשהיא מלאה רגש פנימי בלי אונאה עצמית, בלא פגיות זרות, ואע"פ שאינה כ"כ רחבה בהשכלה אינה מעכבת. ומ"מ כל מי שחונן בשכל לא יוכל הסתפק בלא הגיון שכלי. ואצלו לא תקום תמימות האמונה כי־אם כשתחתבר עם אור הדעת, ואם ימאס זה את הדעתיכ) תהיה אמונתו מלאה תוך ומרמהיו).

2. מעשה יוצרו ה' עליו

ב יהוה חננו לך קויינו היה זרעם
ג לבקרים אף־ישועתנו בעת צרה: מקול המון נדדו עמים
ד מרוממותך נפצו גוים: ואספו שללכם אסף החסיל כמשק
ה גבים שקק בו: נשגב יהוה כי שכן מרום מלא ציון משפט
ו וצדקה: והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת יראת
ז יהוה היא אוצרו: הן ארואלם צעקו חצה
ח מלאכי שלום מר יבכיון: נשמו מסלות שבת עבר ארח הפר
ט ברית מאס ערים לא חשב אנוש: אבל אמללה ארץ החפיר
י לבנון קמל היה השרון וערבה ונער בשן וכרמל: עתה
יא אקום יאמר יהוה עתה ארוממם עתה אנשא: תהרו חשש
יב תלדו קש רוחכם אש תאכלכם: והיו עמים משרפות שיד
יג קוצים כסוחים באש יצתו: שמעו רחוקים
יד אשר עשיתי ודעו קרובים גבורתי: פחדו בציון חטאים אחזה
טו רעדה חנפים מי יגור לנו אש אוכלה מי יגור לנו מוקדי
טז עולם: הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבצע מעשקות נער
יז כפיו מתמך בשחד אטם אזנו משמע דמים ועצם עיניו
יח מראות בדע: הוא מרומים ישכן מצדות סלעים משגבו
יט לחמו נתן מימיו נאמנים: מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה
כ ארץ מרחקים: לבך יהגה אימה איה ספר איה שקל איה
כא ספר את־המגדלים: את־עם נועז לא תראה עם עמקי שפה
כב משמוע נלעג לשון אין ביגה: חזה ציון קריית מועדנו עיניך
כג תראינה ירושלם נוה שאנן אהל בל־יצען בל־יסע יתדותיו
כד לנצח וכל־חבליו בל־ינתקו: כי אם־שם אדיר יהוה לנו
כה מקום־נהרים יארים רחבי ידים בל־תלך בו אני־שיט וצי
כו אדיר לא יעברנו: כי יהוה שפטנו יהוה מחוקקנו יהוה מלכנו
כז היא יושיענו:

מעשה יוצרו ה' עליו

: הפג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמד כי־
כשלה ברחוב אמת ונכחה לא־תוכל לבוא: ותהי האמת
נעדרת וסר מרע משתולל ויראה יהוה וירע בעיניו כי־אין
ט משפט: וירא כי־אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע
י לו זרעו וצדקתו היא סמכתהו: וילבש צדקה כשריון וכובע
ישועה בראשו וילבש בגדי נקם תלבשת ויעט כמעיל קנאה:
יא כעל גמולות כעל ישלם חמה לצריו גמול לאויביו לאיים גמול
יב ישלם: ויירא ממערב את־שם יהוה וממזרח שמש את־
יג כבודו כי־יבא כנהר צר רוח יהוה נססה בו: בא לציון גואל
יד ולשבי פשע ביעקב נאם יהוה: ואני זאת בריתי אותם אמר
יהוה רוחי אשר עליך ודברי אשר־שמתי בפיך לא־ימושו
מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יהוה מעתה ועד־
עולם:

מעשה יוצרו ה' עליו

: אמר רבי פנחס בר חמא, אין הקדוש־ברוך־
הוא חפץ לסבב כל בריה, שנאמר, כי לא אחפץ במות המת (יחזקאל יח לב).
וכן הוא אומר: כי לא אל־חפץ רשע, אתה (תהלים ה ה). ואומר: חי־אני
נאם אדני יהוה אם־אחפץ במות הרשע (יחזקאל לג יא). ובמה חפץ, להפדיק
ברירותיו, שנאמר, ה' חסן למען צדקו (ישעיה מב כא). תדע לך, שבזכון
שהברירות חוטאין ומכעיסין לפניו והוא כועס עליהן, מה הקדוש־ברוך־
הוא עושה, חוזר ומבקש לתן מנגור שילמד עליהן זכות ונותן שכיל
לפני הסנגור. וכן אתה מוצא בימי יחזקיה שאמר, שוקטו פחוצות
ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם־תמצאו איש אם־יש עשה
משפט מבקש אמונה ואסלח לה (ירמיה ה א).

7. רש"י, ראשית ט"ו

ג) הן לי לא נתת זרע. ומה מבטחון בכל אמר תתן לי: (ה) ויוצא אתו החוצה. שבקשו הוליטו מהללו להוץ לרחוק הכוכבים. ולפי פרש לו לא מתלמנגיות שלך שרתית כמולות אמר לו לחמו נתן מימיו נאמנים: מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים: לבך יהגה אימה איה ספר איה שקל איה ספר את־המגדלים: את־עם נועז לא תראה עם עמקי שפה משמוע נלעג לשון אין ביגה: חזה ציון קריית מועדנו עיניך תראינה ירושלם נוה שאנן אהל בל־יצען בל־יסע יתדותיו לנצח וכל־חבליו בל־ינתקו: כי אם־שם אדיר יהוה לנו מקום־נהרים יארים רחבי ידים בל־תלך בו אני־שיט וצי אדיר לא יעברנו: כי יהוה שפטנו יהוה מחוקקנו יהוה מלכנו היא יושיענו:

8.

.. אני אל שדי. פירורשו חזק, מנצח[53] וכן אמר: כקול אל שדי[54] בדברו (שם י ה) ר"ל לו. אף על פי שאשתך עקרה וזקנה ואינה ראויה לילד ואף כי אתה חלוש[55] כתך כי כן צ"ש אתה אף על פי שאחליש כח הזרע, עוד אני אנצח הכל כי אני אל שדי והטבע והתולדות מידי הוא ובידי לשנות כאשר ארצה.

... התהלך לפני. כתרגומו עבוד לפני עבודה אשר אצוך, וכן: אשר התהלכו אבותי לפניו (להלן מח טו), אשר התהלכתי לפניו (כד מ), ענין כולם עבודת האל בלב ובמעשה. ושורש העבודה היא בלב וכן אמר חזקיהו (מלכים ב כ ג) אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב שלם זה אמר על עבודת הלב ואחר כן אמר על המעשה: והטוב בעיניך עשיתי. ועליה צוה האל את אברם שיוסיף לו עוד עבודה בגופו

9. מעשה יוצרו ה' עליו

אם יתחנן בעדכם, אז תבוא גאולתו
וגם נאולתכם — "יכי אם פנין אשא". אז תדעו, כי איוב נפרה מן המוצר האינוניסטי ונכנס למרחב הסיפסיולוגי עם הציבור והתכטרפות לוזלת, וכי החתבלות הופעה ונמקומה הופיעה ההתחברות